

Umsögn

um tillögu til þingsályktunar um fjármálaáætlun fyrir árin 2019–2023.

Frá minni hluta allsherjar- og menntamálanefndar.

Nefndin hefur að beiðni fjárlaganefndar frá 17. apríl sl. fjallað um málið. Fjárlaganefnd óskaði eftir því að allsherjar- og menntamálanefnd gæfi umsögn sína um eftirtalin málefna- svið: *02 Dómstólar, 09 Almanna- og réttaröryggi, 10 Réttindi einstaklinga, trúmál og stjórnarsýsla dómsmála, 18 Menning, listir, íþróttir og æskulýðsmál, 19 Fjölmíðlun, 20 Framhaldsskólastig, 21 Háskólastig og 22 Önnur skólastig og stjórnarsýsla mennta- og menningarmála.*

Almennt um fjármálaáætlun.

Fjármálaáætlun hefur að geyma stefnu til næstu fimm ára fyrir aðskiljanleg málasvið opinberra fjármála. Þar er leitast við að meta tekjur ríkissjóðs og útgjöld hvers málasviðs. Útgjaldarammar eru ákveðnir og fjármunum síðan skipt í fjárlagafrumvörpum af ráðuneytum niður á málaflokka og stofnanir og einstök viðfangsefni innan þeirra. Fjármálaáætlun er endurskoðuð árlega en með samþykkt fjármálaáætlunar fyrir árin 2019–2023 eru rammur fyrir fjárlagafrumvarp 2019 ákveðnir. Þeim römmum verður því ekki breytt nema að verulegar breytingar verði á afkomu ríkissjóðs frá vori 2018 að hausti sama árs. Heildarjöfnuður þarf ávallt að vera jákvæður og árlegur halli má aldrei vera meiri en 2,5% af vergri þjóðarframleiðslu. Um leið og Fjármálaráð staðfestir í umsögn sinni að þessi afkomuregla sé uppfyllt í áætluninni tekur ráðið sérstaklega fram að það leggi ekki mat á það hversu líklegt sé að „afkomureglan verði uppfyllt“ við framkvæmd áætlunarinnar.

Í athugasemdum sínum við þessa áætlun hefur Fjármálaráð bent á að sá sveigjanleiki sem boðaður var í fyrri fjármálaáætlun sé nú að mestu leyti horfinn. Það má því lítið út af bregða, verði ekki gripið til aðgerða sem auka tekjur ríkissjóðs, en ríkisstjórnin hefur ekki haft uppi slík áform.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar eru gefin fyrirheit um stórfellda uppbyggingu innviða á sviðum sem lengi hafa verið vanrækt, þar á meðal í mennta- og menningarmálum. Oft hefur verið rætt um um „stórsókn í menntamálum“ af fulltrúum ríkisstjórnarinnar. Í ljósi þess veldur þessi fjármálaáætlun vonbrigðum. Framlög til háskóla munu til dæmis ekki ná markmiðum um að ná meðaltali OECD-ríkjanna og síðar Norðurlandanna á tímabilinu eins og lofað var, og innan framlaga til háskóla eru stórar byggingarframkvæmdir við Hús íslenskra fræða og fjárfrek sérverkefni á sviði tungutækni. Til framhaldsskóla verður ekki varið auknu fjármagni nema nokkurn veginn sem svarar því sem sparaðist við styttingu framhaldsskólanna. Framlög til lista og menningar munu beinlínis lækka á tímabilinu.

Svipaða sögu er að segja um framlög til löggæslunnar í landinu sem munu ekki svara þörf fyrir meiri mannafla í lögreglunni til að mæta auknum ferðamannastraumi og alls kyns nýjum verkefnum. Því ber að fagna að fjármagn skuli veitt í aðgerðaáætlun um meðferð kynferðisbrota í réttarvörslukerfinu en ekki er hægt að halda því fram sú áætlun sé fullfjármögnuð þar

sem áætlunin hefur ekki verið kostnaðarmetin að fullu. Töluvert vantar upp á metnað ríkisstjórnarinnar í málefnum fjölmiðlunar, persónuverndar og hvað varðar vernd réttinda einstaklinga. Lítil áhugi virðist á því að bæta stöðu útlendinga og fanga á tímabilinu. Þá missa markmið og áherslur ríkisstjórnarinnar í dómsmálum marks og eru ekki til þess fallin að efla traust á dómstólum.

02 Dómstólar.

Málefnasvið dómstóla skiptist í fjóra málaflokka, en þeir eru Hæstiréttur, héraðsdómstólar, Landsréttur og dómstólasýslan. Undanfarið ár hafa staðið yfir veigamiklar breytingar á meðferð dómsmála á Íslandi með tilkomu Landsréttar sem áfrýjunardómstóls og dómstólasýslunnar sem stjórnarsýslustofnunar. Endurspeglast þessar breytingar í fjárheimildum til málefnasviðsins, þar sem útgjöld hafa þróast frá árinu 2016 úr 2.210 millj. kr. í 3.144 millj. kr. árið 2018. Á tímabilinu til 2023 er áætlað að útgjöld muni haldast nokkuð óbreytt en samkvæmt áætlun fyrir árið 2023 munu útgjöld verða 3.114 millj. kr. Sökum þess hve miklar breytingar hafa orðið á hérlandum dómstólum undanfarin misseri er nokkuð erfitt að meta fjárþörf þeirra þar sem reynslu skortir hvað varðar málarekstur í dómkerfinu undir nýju fyrirkomulagi. Í fjármálaáætlun virðist þó höfuðáhersla vera lögð á að auka ekki fjárþörf dómstólanna, þrátt fyrir tvær nýjar stofnanir á því sviði.

Á málefnasviðinu er að finna tvö markmið. Hið fyrra er að aðgangur að dómstólum sé greiður, málsmeðferð skilvirk og réttlát og mannréttindi virt. Að dómstólar njóti trausts. Mælikvarði á þetta markmið er skilgreindur sem fjöldi mála, tegund, og málsmeðferðartími. Ekki eru gefin nein sérstök viðmið til að miða að, en fram kemur að viðmið verði unnin á árinu 2018. Minni hlutinn lýsir vonbrigðum með það að mælikvarðar á markmiðið skuli vera svo óskýrir, og að engin viðmið liggja fyrir. Þannig er ómögulegt að meta hvernig vinnu miðar að þessu markmiði þegar komið verður að endurskoðun fjármálaáætlunar. Svo óskýr stefnumótun verður seint talin vera í samræmi við 1. mgr. 20. gr. laga um opinber fjármál, nr. 123/2015, sem gerir kröfu um að gerð sé grein fyrir hvernig markmiðum verði náð, ábyrgðarskiptingu, tímasetningum, nýtingu fjármuna og áherslum við innkaup.

Eina aðgerðin sem tengist framangreindu markmiði um að efla traust á dómstólum er endurnýjun málaskrár héraðsdómstóla. Það er því með öllu óljóst hvernig ríkisstjórnin hyggst ná fram því markmiði að dómstólar njóti trausts. Minni hlutinn telur að slíku markmiði megi einungis ná með því að vandað sé til verka á öllum sviðum, svo sem við stjórnarsýslu dómstólanna og skipan dómara. Skipan dómara hefur ekki verið með þeim hætti að það auki traust til dómstólanna.

Annað markmið sem kemur fram á málefnasviði dómstóla er að öryggi almennings, gagna og upplýsinga sé tryggt. Ástæða er til að fagna þessu markmiði þar sem viðvarandi vandamál hafi verið uppi um öryggi og vernd persónuupplýsinga innan dómstólanna.

Á fundum nefndarinnar kom fram að gert er ráð fyrir fjármögnun verkefna varðandi endurnýjun málaskrárkerfa og annarra upplýsingakerfa. Í áætluninni kemur fram að á árinu 2018 var fjárheimild aukin tímabundið um 50 millj. kr. til endurnýjunar á málaskrá héraðsdómstóla, skjalahreinsunar og frágangs skjala. Jafnframt að gert sé ráð fyrir að þessi aukning verði gerð varanleg í ramma. Einnig kom fram að Hæstiréttur er að endurnýja sína málaskrá. Þess ber að geta að fjárlög fyrir árið 2018 gerðu einnig ráð fyrir því að lögreglan fengi 40 millj. kr. tímabundið framlag til uppfærslu rannsóknarhugbúnaðar, upplýsinga og gæðastaðla lögreglu. Eins fóru 80 millj. kr. til uppbyggingar upplýsingateknikerfis fyrir réttarvörslukerfið en þessum 120 millj. kr. var ráðstafað sem hluta þeirra fjármuna sem áætlað var að verja í aðgerðaáætlun um meðferð kynferðisbrota í réttarvörslukerfinu.

Minni hlutinn telur að fjármögnun viðbótarverkefna dreifist á of langan tíma og á of mörg málefnasvið í ljósi þess hve mikilvægt er að samræma málaskrárkerfi dómstólanna til þess að

bæta upplýsingaflæði og þar með réttaröryggi. Minni hlutinn leggur áherslu á að dómstólunum verði tryggðir nægir fjármunir til þess að ljúka þessum umbótum að fullu og hraðar en fjármálaáætlunin gerir nú ráð fyrir.

09 Almanna- og réttaröryggi.

Starfsemi málefna sviðsins skiptist í fimm málaflokka, þ.e. löggæslu, landhelgi, ákærvald og réttarvörslu, réttaraðstoð og bætur og fullnustumál.

Í fjármálaáætluninni kemur fram að meginbreyting á útgjöldum málefna sviðsins snýr að áformum um kaup á þremur nýjum þyrlum fyrir Landhelgisgæsluna en áætlað er að verja samtals 14 milljörðum kr. á tímabilinu til kaupanna. Þá er gert ráð fyrir að verja 3,5 milljörðum kr. til að bregðast við alvarlegum aðfinnslum við landamæravörslu á grundvelli Schengen-úttektar. Þá verða rúmlega 7,5 milljarðar kr. veittir í eflingu löggæslu, landhelgisgæslu og fullnustumál.

Minni hlutinn telur í meira lagi vafasamt að fyrirbyggjandi fjármálaáætlun tryggji að unnt verði að manna nýjar þyrlur með fullnægjandi hætti og að unnt verði að tryggja að flugvél landhelgisgæslunnar geti sinnt nauðsynlegri þjónustu. Minni hlutinn telur varhugavert að skapa falskt öryggi með kaupum á búnaði sem ekki er hægt að nýta nema að takmörkuðu leyti vegna þess að fé til rekstrar er skorið við nögl.

Minni hlutinn telur fulla ástæðu til að hafa miklar áhyggjur af metnaðarleysi ríkisstjórnarinnar í málefnum lögreglu. Markmið í málaflokknum í fjármálaáætlun eru þrjú: besta mögulega þjónustustig, hæsta mögulega öryggisstig og traust og heiðarleg lögregla.

Eitt af viðmiðum fyrir árið 2023 fyrir besta mögulega þjónustustig er að „Útkallsökutæki er laust og mannað til að sinna útkalli í 90% tilvika í forgangsflokkum F1 og F2...“ Í forgangsflokkum F1 og F2 eru þau útköll þegar forgangsljós eru notuð til að komast á vettvang og er lýst sem svo í skýrslu um skilgreiningu á grunnþjónustu lögreglunnar frá 2009:

„F1: Lögreglan er send á vettvang með forgangsakstri án tafar. Talin er þörf á lífsbjargandi aðstoð.“ og „F2: Lögreglan er send á vettvang með forgangsakstri án tafar. Þörf er á skjótri aðstoð lögreglu svo sem á slysavettvang þar sem sjúkrabifreið er þegar komin á staðinn eða um yfirstandandi afbrot er að ræða.“

Minni hlutinn telur óásættanlegt að ríkisstjórnin telji 90% árangur í mönnum forgangsútkalla vera viðunandi sem viðmið fyrir málaflokkinn.

Þriðja markmið málaflokksins snýr að trausti og heiðarleika lögreglu. Aðgerðir og viðmið þar snúa öll að kerfislægum þáttum löggæslu, svo sem störfum eftirlitsnefndar og uppfærslu tölvukerfa. Hvergi er minnst á aukna þjálfun lögreglumanna né aðgerðir til að huga að andlegu heilbrigði og tengslamyndun við nærsamfélagið, en minni hlutinn telur að slíkar aðgerðir myndu gagnast lögreglu meira en miðlægar kerfisbreytingar. Þar að auki er hvergi minnst á undirmönnum lögreglu, sem er einn helsti streituvaldur lögreglumanna og orsök fjölmargra mistaka sem hæglega væri hægt að koma í veg fyrir.

Drátt fyrir að minnst sé á nýliðunarvanda lögreglu og inntöku nýnema í lögreglunám undir kaflanum „Helstu áskoranir“ og tilkynnt þar að ráðist verði í átak þar að lútandi er hvergi að finna í kaflanum „Markmið, mælikvarðar og aðgerðir“ að nokkurt fé verði veitt til þess að takast á við nýliðunarvandann. Þetta gerir það að verkum að ófaglærðum lögreglumönnum mun fjölga sem eykur enn hættuna á mistökum og dregur úr öryggistilfinningu borgaranna.

Minni hlutinn tekur undir áhyggjur þeirra sem fara með löggæslu í landinu að fjármálaáætlunin rúmi ekki nauðsynlega fjölgun lögreglumanna, styrkingu sérhæfðra deilda innan lögreglunnar, endurnýjun búnaðar og nauðsynlega þjálfun lögreglu til að takast á við ný verkefni.

Minni hlutinn fagnar því að fjármálaáætlun geri ráð fyrir verulegum fjármunum til þess að uppfylla aðgerðaráætlun um bætt meðferð kynferðisbrota í réttarvörslukerfinu. Eftir sem áður

hefur minni hlutinn hvergi fengið staðfestar endurteknar yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar um að fjármálaáætlunin feli í sér fullfjármögnun áætlunarinnar. Raunar eru margir þættir áætlunarinnar enn óútfærðir og því liggur ekki fyrir hvað þeir muni kosta. Engin heildstæð kostnaðargreining á aðgerðaráætluninni liggur fyrir og fátt var um svör þegar gestir nefndarinnar voru spurðir um samráð ríkisstjórnarinnar við hagsmunaaðila og þær stofnanir sem áætlunin snertir.

Minni hlutinn hvetur ríkisstjórnina til dáða í framkvæmd aðgerðaráætlunar um meðferð kynferðisbrotamála en telur ekki innistæðu fyrir því að staðhæfa að hún sé fullfjármögnuð. Sömuleiðis hvetur minni hlutinn ríkisstjórnina til þess að efla samráð og samstarf við hagsmunahópa og viðkomandi stofnanir til þess að kostnaðarmat og framkvæmd áætlunarinnar verði lokið sem fyrst.

Minni hlutinn telur að þegar í stað verði að bregðast af fullum þunga við ófremdarástandi sem ríkir í fangelsis- og afplánunarmálum. Markmið ríkisstjórnarinnar fyrir endurhæfingu, meðferðarúrræði, sálgæslu, menntunar- og starfskosti fanga eru óskýr og óútfærð. Heilsugæsla fanga er afgangsstærð og allt of lítið er um úrræði fyrir fanga að afplánun lokinni.

Það er ekki vansalaust að ekki hafi tekist að koma nýjasta fangelsi landsins á Hólmsheiði í fullan rekstur. Ríkisfjármálaáætlun sýnir fram á talsvert áhugaleysi ríkisstjórnarinnar gagnvart því að koma upp raunverulegri betrunarstefnu á Íslandi, samfélaginu öllu til heilla. Á meðan ekki er hægt að opna fangelsi á Íslandi mun biðlisti þeirra sem biða óskilorðsbundinnar refsingar halda áfram að lengjast. Nú biða um 570 manns eftir því að fá að hefja afplánun í kjölfar refsisdóma og því til viðbótar biða 3.052, eða um 0,8% þjóðarinnar, eftir því að hefja afplánun vararefsingar fésekta. Aðeins um 150–170 manns á ári taka út vararefsingu fésekta, annaðhvort með samfélagsþjónustu eða afplánun. Það er morgunljóst að einnig þarf að gera bragarbót í þessum málaflökki af því að enginn hvati er til þess að borga fésektir.

10 Réttindi einstaklinga, trúmál og stjórnsýsla.

Starfsemi málefnasviðsins skiptist í fimm málaflökka, þ.e. persónuvernd, trúmál, sýslumenn, stjórnsýslu dómsmálaráðuneytis og útlendingamál.

Helsta útgjaldabreyting málefnasviðsins snýr að styrkingu á starfsemi Persónuverndar. Með gildistöku nýrrar Evrópureglugerðar á sviði persónuverndar eru fram undan verulegar breytingar í starfsemi og hlutverki stofnunarinnar.

Almenna persónuverndarreglugerðin (e. General Data Protection Regulation) er eitt mikilvægasta framfaraskref á sviði persónuverndar um árabil. Um mjög viðamiklar breytingar er að ræða sem felast bæði í auknum réttindum einstaklinga gagnvart aðilum sem halda utan um persónuupplýsingar og verulega auknum rétti þeirra til að tryggja þau réttindi.

Fyrirséð er að reglugerðin muni taka lagagildi á Íslandi á árinu og því augljóst að sú stofnun sem heldur utan um persónuverndarmál á Íslandi, Persónuvernd, þurfi aukið bolmagn til þess að aðstoða íslenska aðila við að fóta sig í gegnum þessar breytingar og hafa almennt eftirlit með þeim, ekki síst þar sem reglugerðin sjálf kallar eftir auknu almennu eftirliti með stöðu persónuverndarmála.

Umtalsverð aukning á fjárveitingum til Persónuverndar er fyrirhuguð og er það vel. Hins vegar verður ekki hjá því lítið að reglugerðin er tekin seint upp í lög hérlendis og hefur reglugerðin reyndar þegar tekið lagagildi í Evrópusambandinu öllu. Ástæður þeirra tafa eru margvislegar og verða ekki reifaðar í þessu áliti. Lítil umræða hefur átt sér stað hérlendis miðað við þá sem hefur farið fram í Evrópusambandinu og má gera ráð fyrir því að íslenskir aðilar sem halda utan um persónuupplýsingar séu verr undirbúnir en hinir evrópsku. Til viðbótar þessu lítur út fyrir að frumvarp til laga um persónuupplýsingar og vinnslu persónuupplýsinga sem muni innleiða þessar breytingar á Íslandi muni verða lögfest í nokkrum flýti

á Alþingi þar sem það er mjög seint fram komið. Því er staðan sú að íslenska hagkerfið er óundirbúið fyrir þessar miklu breytingar sem verða lögfestar í flýti.

Því er hætt á enn meiri málaþunga hjá Persónuvernd en áður var talið. Aftur á móti munu fyrstu málin sem berast Persónuvernd eftir lagasetninguna setja tóninn fyrir þá framkvæmd og nálgun sem á eftir kemur. Því er lyklatríði að vandað sé sérstaklega til verka í upphafi og enn fremur að niðurstöður fái stál í mál sem fyrst. Sú staða sem nú er uppi gerir bæði markmiðin torveldari en áður.

Persónuvernd hefur skilað góðu starfi í gegnum tíðina en eins og hjá mörgum stofnunum getur tekið langan tíma að fá niðurstöðu úr málum sem stofnuninni berast. Minni hlutinn telur sérstaklega mikilvægt að fyrstu málin eftir upptöku almennu persónuverndarreglugerðarinnar í landslög verði unnin með það í huga að þau muni slá tóninn til framtíðar, til dæmis hvað varðar sektarupphæðir hvers konar, hvernig alvarleiki verði metinn og síðast en ekki síst hvers konar leiðsögn sé mikilvægust hjá íslenskum aðilum og hvar umbóta sé helst þörf, en það liggur ekki enn fyrir. Í ljósi þessarar óvissu er sérstaklega mikilvægt að Persónuvernd hafi bæði burði og næði til þess að fjalla um slík mál af þeirri vandvirkni sem þessi fyrstu mál munu krefjast.

Minni hlutinn hvetur ríkisstjórnina eindregið til þess að auka fjárframlög til Persónuverndar og styðja þétt við bakið á stofnuninni á þessu mikla breytingaskeiði.

Rétt er að víkja sérstaklega að málaflökki útlendingamála, en undir þann málaflökk fellur starfsemi Útlendingastofnunar og kærunefndar útlendingamála. Útlendingastofnun sinnir mikilvægu hlutverki í íslensku samfélagi þar sem hún annast meðferð umsókna og erinda vegna áritana, dvalarleyfa, brottvísana, veitingar ríkisborgararéttar og umsókna um alþjóðlega vernd. Fjárhagsleg þróun útgjalda til málaflökksins hefur verið á þann veg að árið 2016 voru þau 2.337 millj. kr., árið 2017 voru þau 4.023 millj. kr. samkvæmt fjárlögum og fjárákaldögum en samkvæmt fjárlögum fyrir árið 2018 verða þau 3.561 millj. kr. Ekki er ljóst hvernig útgjöld munu þróast til málaflökksins næstu ár en ljóst er að áætlað er að heildarútgjöld til málaflökksins muni lækka, þannig að útgjöld fari úr 14.262 millj. kr. samkvæmt fjárlögum fyrir árið 2018 í 13.508 millj. kr. árið 2023. Má þannig leiða líkur að því að gerð verði krafa um niðurskurð í málaflökknunum.

Tvö markmið eru skilgreind í málaflökknunum. Fyrri markmiðið er fagleg og skilvirk málsmeðferð stjórnvalda. Undir því markmiði eru nokkrir mælikvarðar. Hinn fyrsti er að málsmeðferðartími umsókna um dvalarleyfi og ríkisborgararétt styttest í dögum talið. Það er gott markmið og því ber að fagna. Þá er það einnig skilgreint sem markmið að hlutfall tilhæfulausra umsókna frá öruggum löndum lækki verulega. Úr 61% árið 2017 í 5% árið 2023. Þetta markmið verður að teljast afar einkennilegt þar sem að með þessu setur ríkisstjórn sér það einstaka markmið að fækka umsækjendum um alþjóðlega vernd. Þá er mjög svo sérstakt hversu lágt markmiðið er, en núverandi staða er rúmlega tólfalt hærrí en markmiðið sem stefnt er að. Ekki er að sjá að þær aðgerðir sem nefndar eru í málaflökknunum geti með nokkru móti komið til með að stuðla að svo mikilli fækkun umsókna. Minni hlutinn telur markmiðið óraunhæft og hvetur til þess að það verði endurskoðað. Síðara markmið málaflökksins snýr að því að réttindi einstaklinga séu gerð skýr og aðgengileg með greinargóðri upplýsingagjöf stjórnvalda.

Markmið málaflökksins eru að mestu leyti ágæt en eru ekki til þess fallin að stuðla að bættri stöðu útlendinga hér á landi. Ríkisstjórn Íslands hefur undanfarin ár fengið margvíslega gagnrýni fyrir miður góða málsmeðferð fyrir útlendinga. Þar má m.a. nefna bága og takmarkaða réttarástod við umsækjendur um alþjóðlega vernd og dvalarleyfi, takmarkaða möguleika útlendinga til að leita endurskoðunar á málum sínum fyrir kærunefnd útlendingamála og dómstólum, aðgerðir til að koma í veg fyrir frestun réttaráhrifa við kærur útlendinga, takmarkaða aðstod við umsækjendur um alþjóðlega vernd og svo mætti lengi telja. Ljóst er af

fjármálaáætlun þessari og markmiðum hennar að ríkisstjórn Íslands hefur ekki uppi áform um að stuðla að bættri stöðu útlendinga hér að landi hvað varðar málsmeðferð þeirra og samskipti við Útlendingastofnun og íslenska ríkið.

Minni hlutinn harmar áhugaleysi ríkisstjórnarinnar á réttindum og velferð útlendinga og skorar á hana að breyta um stefnu í átt að mannúðlegri og mannlegri þjónustu við útlendinga.

18 Menning, listir, íþróttir og æskulýðsmál.

Í greinargerð með fjármálaáætlun segir:

„Helstu breytingar málefnasviðsins skýrast af áherslum í stjórnarsáttmálanum. Þar má nefna hækkan á framlögum vegna verkefnis um máltækni, eflingu höfuðsafnanna þriggja til að styrkja rekstur sameiginlegra og sértækra verkefna og framlags til að styrkja starfslauna- og verkefnasjóði listamanna.“

Í ljósi þessara orða vekur það nokkra athygli að framlög til þessa málefnasviðs eiga að fara lækkanði á tímabilinu, frá 13.987 millj. kr. árið 2019 í 13.529 millj. kr. árið 2023.

Í greinargerðinni segir enn fremur:

„Í mennta- og menningarmálum ber hæst verulega aukin framlög til háskólastigsins í samræmi við stjórnarsáttmála. Framlög til háskólanna voru aukin um ríflega 2 ma.kr. í fjárlögum 2018. Gert er ráð fyrir áframhaldandi auknum framlögum út áætlunartímamann en alls hækka framlög til sviðsins um ríflega 2,8 ma. kr. í samræmi við markmið í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um að framlög til háskóla nái meðaltölum OECD. Á sviði menningar og lista verður varið ríflega 750 m.kr. til aðgerðaáætlunar um máltækni á áætlunartímabilinu en áður hefur hátt í 500 m.kr. verið varið til verkefnisins.“

Þrátt fyrir þessa viðleitni vantar enn nokkuð upp á að framlög til háskóla nái meðaltölum OECD á tímabilinu – hvað þá að Ísland verði þar fyrir ofan miðju eða nálgist önnur ríki Norðurlanda. Máltækni verkefnið er sagt fullfjármagnað. Þar á, eins og hér segir, að verja ríflega 750 millj. kr. til viðbótar við þær tæplega 500 millj. kr. sem áður hefur verið varið til verkefnisins. Þetta eru um 1.250 millj. kr. Kostnaður við verkáætlun um máltækni hefur hins vegar áætlaður um 2.700 millj. kr. Þar af er gert ráð fyrir að um 500 millj. kr. komi frá fyrirtækjum og annað eins gegnum markáætlun. Enn virðist virðist því eftir öllum sólarmerkjum að dæma vanta tæplega hálfan milljarð króna upp á að þessi áætlun sé fullfjármögnuð.

Safnamál.

Í fjármálaáætlun er lýst yfir vilja til þess að styrkja höfuðsöfnin þrjú, Þjóðminjasafn Íslands, Listasafn Íslands og Náttúruminjasafn Íslands, og er tekið fram að unnið verði sérstaklega að málefnum Náttúruminjasafns á tímabilinu, m.a. með uppsetningu sýningar í Perlunni og undirbúningi að framtíðaruppbyggingu safnsins. Því ber að fagna þó að enn sé ekkert í hendi hvað það varðar enda ekki vansalaust fyrir þjóð sem á svo mikið undir náttúrunni að ekki sé til staðar safn um íslenska náttúru.

Þjóðminjasafnið ber ábyrgð á 60 stöðum um allt land, í misjöfnu ásigkomulagi, þar sem eru mikil tækifæri en líka krefjandi verkefni sem ekki mega bíða öllu lengur því að menningarverðmæti eru í húfi sem ekki verða endurheimt. Togstreitu hefur gætt milli sveitastjóra og safnstjóra og tekjustofnar safnanna eru óljósir um leið og þeim eru lagðar ríkar skyldur á herðar um rekstur og viðhald. Mikilvægt er að tryggja fjármagn til viðhalds þessara staða og uppbyggingar, en þess sér ekki stað í fjármálaáætlun að gert sé ráð fyrir því. Í því sambandi er vert að benda á að söfnin víða um land gætu gegnt miklu stærra hlutverki í ferðamannaþjónustu en nú er.

Ekki er fjallað sérstaklega um það mikla fjársveldi sem skólabókasöfn hafa búið við mörg undanfarin ár, með þeim afleiðingum að þau hafa ekki getað keypt nýjar eða nýlegar bækur

handa nemendum að lesa, sem svo aftur hefur bitnað á lestri og jafnvel almennu læsi meðal unglinga.

Minni hlutinn telur að fjármálaáætlun vitni ekki um nægilegan metnað og framsýni í uppbyggingu og varðveislu menningarverðmæta víða um land.

Menningarstofnanir.

Ríkið rekur ýmsar menningarstofnanir eða á í samvinnu við aðra aðila um rekstur þeirra og veitir þeim fjárhagslegan stuðning. Stofnanirnar skapa m.a. undirstöðu fyrir aðra menningar- og listastarfsemi í landinu og þjóna landsmönnum öllum auk þess sem sumar þeirra sinna stjórnsýslu á sínu sviði. Í fjármálaáætlun er sett fram það markmið að bæta aðgengi að menningu og listum svo að fleiri landsmenn fái notið þessara gæða, sem er lofsvert. Ekki er þó að sjá útfærslu á þessum áformum.

Meðal þeirra menningarstofnana sem undir ríkið heyra er Ríkisútvarpið, sem seinni árin hefur verið rekið með rekstrarfyrirkomulagi opinbers hlutafélags – er með öðrum orðum hlutafélag þar sem einungis einn aðili á hlut. Að stofnuninni er vikið í kafla um fjölmiðlun og talað um að lögð verði áhersla á að auka framboð á íslensku menningarefni, leiknu efni fyrir börn og fullorðna. Einnig er þar rætt um að auka samframleiðslu með sjálfstæðum framleiðendum og kaup frá þeim. Ekki fer á milli mála mikilvægi stofnunarinnar við þróun og atvinnusköpun í kvikmyndaframleiðslu í landinu og brýnt er að hún hafi styrk til þess að vera slík máttarstöð. Allar breytingar á tekjustofnum stofnunarinnar verður að skoða í þessu ljósi og menningarhlutverks hennar.

Hvergi er í fjármálaáætlun vikið að því að innan Ríkisútvarpsins er að finna eitt stærsta safn landsins, hljóðritanir á plötum og segulböndum sem ná aftur til ársins 1930, þar sem er að finna ómetanleg menningarleg og söguleg verðmæti. Mjög aðkallandi er að þetta safn komist í stafrænan búning sem fyrst og verði aðgengilegt almenningsi á vef stofnunarinnar.

Minni hlutinn hvetur ríkisstjórnina til þess að finna þessu mikilvæga verkefni pláss í fjármálaáætlun.

Menningarsjóðir.

Helstu sjóðir málaflokksins eru fornminjasjóður, húsafríðunarsjóður, safnasjóður, myndlistarsjóður, launasjóðir listamanna, Kvikmyndasjóður, útflutningssjóður íslenskrar tónlistar, Bókasafnssjóður höfunda, tónlistarsjóður, hljóðritasjóður, Máltæknisjóður og starfslaunasjóður sjálfstætt starfandi fræðimanna. Þessir sjóðir hafa skipt sköpum fyrir listalíf hér á landi og skilar fjármagn sem úr þeim rennur sér margfalt til baka, í listaverkum og öðrum verðmætum sem skattleggja má. Þessir sjóðir mynda undirstöðu fyrir allt listalíf í landinu, eða eins og segir í umsögn Bandalags íslenskra listamanna:

„Stór hópur fjármagnar sín verkefni úr verkefnasjóðum s.s. sviðslistasjóði, tónlistarsjóði eða kvikmyndasjóði og svo eru það starfslaun listamanna sem óhætt er að tala um sem hornstein hins listræna starfs. Stofnanirnar allar og verkefnasjóðir eru á þeim stað í dag að vera á mörkum þess að geta staðið undir skyldum sínum. [...] Starfslaunasjóðirnir eru það sem helst brennur á listamönnum, þeir eru grunnurinn að listsköpun í landinu og á meðan við erum svo upptekin í átaksverkefnum til að ná utan um mál sem setið hafa á hakanum, en eru vissulega þörf, sjáum við starfslaunin rýma. Starfslaunin og verkefnasjóðirnir eru gólfíð í menningaruppbyggingunni, þau mynda stöðugleikann og framvindu í starfi listamannana.“

Þessir sjóðir hafa hins vegar staðið í stað í níu ár eða jafnvel rýrnað, og kominn er tími til að efla þá á ný.

Minni hlutinn hvetur ríkisstjórnina til þess að bregðast við áherslum listamanna um eflingu menningarsjóða á landsvísu.

Minni hlutinn fagnar stofnun máltæknisjódðs. Miklar vonir eru bundnar við sjóðinn í þróun hugbúnaðar sem gerir okkur kleift að halda áfram að notast við íslenska tungu í daglegu lífi okkar þegar fram líka stundir og samskipti okkar við tól og tæki munu sífellt aukast.

Minni hlutinn ítrekar ábendingar sínar hér að framan um að séð verði til þess að enginn vafi leiki á um fjármögnun áætlunarinnar.

Íþrótt- og æskulýðsmál.

Starfsemi í þessum málaflokki fer að mestu fram innan sveitarfélaga og á vettvangi frjálsra félagasamtaka með miklu sjálfboðaliðastarfi. Íþróttastarfsemin í landinu nýtur einnig góðs af fjármagni sem rennur til hennar úr Lottó og Getraunum. Ríkissjóður hleypur undir bagga með umgjörð starfsins, til að mynda með sérstökum afreksmannasjóði, sem íþróttamenn geta sótt í séu þeir líklegir til afreka á alþjóðavísu. Í fjármálaáætlun er vikið að áformum um viðræður við Reykjavíkurborg og íþróttahreyfinguna um nýjan þjóðarleikvang í Laugardal. Ekki er farið frekari orðum um það en ljóst er að um mjög fjárfreka framkvæmd gæti orðið að ræða.

Minni hlutinn hvetur ríkisstjórnina til að tilgreina þennan kostnað í áætluninni og hvort og þá hvernig þessi framkvæmd muni hafa áhrif á fjármögnun annarra hópa og verkefna innan málefna sviðsins.

19 Fjölmiðlun.

Í fjármálaáætlun kemur fram að breytingar á útgjöldum málefna sviðsins felast í framlögum ríkissjóðs til Ríkisútvarpsins en gert er ráð fyrir að grunnframlög til stofnunarinnar á tímabilinu taki mið af innheimtum tekjum af útvarpsgjaldi og að unnið verði að því að bæta rekstrarumhverfi fjölmiðla á tímabilinu.

Fram kom fyrir nefndinni að nefnd um rekstrarumhverfi einkarekinna fjölmiðla hér á landi skilaði skýrslu í febrúar 2018. Í henni eru tillögur að aðgerðum en ekki var einhugur meðal nefndarmanna um allar tillögur nefndarinnar. Að mati minni hlutans er hryggilegt að sjá að stefnumótun menntamálaráðherra virðist að stóru leyti verða byggð á umræddri skýrslu en niðurstöður hennar lýsa litlum skilningi á þeim áskorunum sem fjölmiðlar takast á við. Tillögur nefndarinnar snúa einna helst að því að lækka virðisaukaskatt á áskriftargjöld fjölmiðla, heimila áfengisauklýsingar og fjarlægja Ríkisútvarpið af auðglýsingamarkaði. Tillögumar fela hins vegar ekkert í sér um bætt lagaumhverfi fyrir fjölmiðla gagnvart tíðum málsóknum fyrir meiðyrði, en flestir fjölmiðlar þurfa að hafa sér rekstrarlið til þess að borga málskostnað vegna meiðyrðamála, jafnvel í málum sem þeir vinna fyrir dómstólum. Ekki er lagt til að settur verði á fót rannsóknarblaðamannasjóður eða hrint í framkvæmd skattaívilnunar sem myndu nýtast öllum fjölmiðlum, ekki einungis þeim sem leggja á áskriftargjöld. Allt eru þetta atriði sem sjálfstæðir einkareknir fjölmiðlar hafa sjálfir nefnt að myndi styrkja stöðu þeirra og getu til þess að veita stjórnvöldum virkt aðhald.

Eins kom fram að í fjármálaáætluninni sé þegar gert ráð fyrir 800 millj. kr. til þessa verkefnis. Ekki liggur fyrir hvernig á að verja þeim fjármunum til þess að bæta starfsumhverfi fjölmiðla.

Minni hlutinn leggur áherslu á mikilvægi þess að fjölmiðlar fái þrífist og að eðlileg samkeppni ríki á þeim markaði. Það er forsenda fyrir opinni og frjálsri umræðu í lýðræðislegu samfélagi. Minni hlutinn telur jafnframt að stefnumörkun um umbætur í rekstrarumhverfi fjölmiðla sé afar óljós. Þegar af þeirri ástæðu er ekki unnt að leggja neitt mat á hvort þær 800 millj. kr. sem áætlunin gerir ráð fyrir séu fullnægjandi eða ekki. Minni hlutinn leggur áherslu á að ríkisstjórnin geri mun betur í stefnumótun og stuðningi við fjölmiðlun í landinu.

20 Framhaldsskólastig

Fram kemur í umsögn Kennarasambands Íslands um fjármálaáætlun að samkvæmt tölum frá Hagstofu Íslands hafi opinber útgjöld vegna framhaldsskóla á árunum 1998 til 2016 dregist saman sem hlutfall af vergri landsframleiðslu, að raunvirði og á hvern mann, ekki síst eftir hrun, en á árunum 2008–2016 lækkuðu opinber útgjöld til framhaldsskóla sem hlutfall af vergri landsframleiðslu um 8,1%, að raunvirði 6,6% og 11,1% á hvern mann.

Í fjármálaáætlun fyrir árin 2019–2023 er gert ráð fyrir að þessi framlög verði nokkuð hækkuð, í samræmi við fyrirheit um „stórsókn í menntamállum“. Fyrst og fremst eru þessar hækkunir þó til komnar þannig að ekki stendur til að draga það fjármagn út úr rekstri framhaldsskólanna sem sparast við styttingu námstímans, eins og áður voru áform um. Kennarasambandið bendir á það í umsögn sinni að gengið sé út frá mikilli fækkun ársnemenda í framhaldsskólum til 2020 vegna styttingar námsins í þrjú ár og fækkunar í árgöngum, sem leiðir til herra framlags á hvern ársnemanda, að óbreyttum fjárframlögum. Ekki sé hins vegar um að ræða raunútgjaldaaukningu til skólastigsins. Ástæða er til að taka undir með Kennarasambandinu þegar sambandið segir vandséð að þessi breyting dugi til þess að byggja upp innviði skóla eftir langvarandi fjársvelti, bæta gæði kennslu og námsframboðs og efla stöðþjónustu. Styttingin hefur einnig bitnað á nemendum, eins um þjónustu og endurnýjun búnaðar. Ekki síst hefur setið á hakanum gerð námsbóka á öllum skólastigum, svo að tala má um ófremdarástand á því sviði.

Ekki eru öll kurl komin til grafar með áhrif af styttingu námstíma til stúdentsprófs en brýnt er að gerð verði úttekt á þeirri aðgerð. Hún virðist ekki hafa ekki orðið til þess að minnka brottfall nemenda, eins og stefnt var að. Álag á nemendur hefur mjög aukist vegna samþjöppunar í námi og lengri skóladags, sem aftur gefur minni tíma til félagslífs og tímstundastarfs. Meta þarf hvaða áhrif styttingin hefur haft á námsframboð, undirbúning fyrir háskólanám, tungumálakunnáttu og stöðu íslenskra framhaldsskólanema samanborið við erlenda jafnaldra þeirra.

Undir þessum lið er einnig vikið að tónlistarfræðslu, en um hana gilda lög um fjárhagslegan stuðning við tónlistarskóla, nr. 75/1985, og taka þau til tónlistarskóla sem reknir eru af sveitarfélögum og annarra sem njóta styrks samkvæmt lögnum. Ríki og sveitarfélög hafa gert samkomulag um fjárhagslegan stuðning ríkisins við tónlistarnám á vegum sveitarfélaga á framhaldsstigi í hljóðfæraleik og mið- og framhaldsstigi í söng. Samkomulagið gildir til 31. desember 2018 og verður því endurskotið og væntanlega framlengt á þessu ári. Ekkert kemur fram í fjármálaáætlun um það hver áform ríkisstjórnarinnar eru í þeim efnum en brýnt er að standa vörð um – og efla – þessa mikilvægu menntun sem skilað hefur landsmönnum ómetanlegum ánægjustundum og þjóðarbúinu margvíslegum ávinningi.

Mikil umræða hefur farið fram á undanförunum árum vegna ríkrar tilhneigingar hér á landi til að beina ungu fólki í bóknám fremur en starfsnám. Þetta bar á góma á fundi nefndarinnar með fulltrúum skólameistara. Þar var meðal annars bent á að það skjóti skökku við að á sama tíma og veitt sé auknu fjármagni til framhaldsskóla sé ríkið að hækka um 12% húsaleigu sem þessum skólum sé gert að greiða. Aðstaða til starfsnáms og listnáms er sögð bágborin og dýrt að byggja hana upp, og talað var um „eldgamlar tölvudruslur“. Það kom fram á fundi nefndarinnar með fulltrúum skólameistara, að miklu máli skipti að laga ímynd starfsnáms og einnig að breyta fyrirkomulagi þess frá því sem nú er. Vinnustaðasjóður er mjög vanfjármagnaður og fer enn minnkandi, en hann gegnir mikilsverðu hlutverki við að hjálpa minni fyrirtækjum við að taka starfsnema. Sú þróun er í hróplegri mótsögn við yfirlýsingar um stórsókn á svið verkmenntunar. Í þessu sambandi var einnig bent á nauðsyn þess að efla starfsráðgjöf á grunn- og framhaldsskólastigi, enda sýni kannanir að margir nemendur sem detta út úr bóknámi hefðu frekar – eftir á að að hyggja – viljað leggja í starfsnám, og hefðu jafnvel spjarað sig betur þar.

Stjórnmalámmönnum og öðrum verður tíðrætt um fjórðu iðnbyltinguna og þau umskipti og tækifæri sem henni munu fylgja. Eins og málum er háttað á íslenskt skólakerfi langt í land með að búa ungt fólk hér á landi sómasamlega undir hana, sérstaklega hvað varðar framhalds-skólastigið sem ætti þó að gegna þar lykilhlutverki.

21 Háskólastig.

Það var eindregið loforð flestra stjórnmaláflökkanna fyrir síðustu þingkosningar – þar á meðal þeirra sem mynda núverandi ríkisstjórn – að framlög til háskólastigsins skyldu ná viðmiðum OECD árið 2020. Samkvæmt þessari fjármálaáætlun stendur til að ná einum þriðja af þessum viðmiðum árið 2023. Það vantar því nokkuð upp á að þessi fyrirheit séu efnd og áfram verða Íslendingar eftirbátar annarra þjóða í framlögum til háskólamenntunar.

Eins og önnur skólastig hefur háskólastigið búið við langvarandi fjársvelti, ekki síst frá hrúni. Þetta ástand hefur haft margvíslegar afleiðingar. Ekki hefur verið hægt að manna stöður eða endurnýja deildir eðlilega. Óeðlilega hátt hlutfall stundakennara og doktorsnema, á mjög lágu launum, hefur annast háskólakennslu og eftir útskrift hefur verið að litlu að hverfa fyrir margt háskólafolk, því að ekki hefur verið fjármagn til að stunda rannsóknir við háskólana, eins og æskilegt væri, og stöður hafa ekki losnað. Kennsla í greinum sem ekki eru í beinu sambandi við atvinnulíf hefur átt undir högg að sækja, jafnvel þótt ómögulegt sé að spá fyrir um það hvaða greinar reynist arðbærar og eftirsóknarverðar út frá eftirspurn í atvinnulífni og hverjar ekki, eins og dæmið um máltækni og málvísindi sýnir vel. Að ógleymsdu því að þekkingaröflun hefur gildi í sjálfri sér og rannsóknir geta nýst með margvíslegum hætti á ólíkum sviðum.

Öflugt háskólasamfélag hér á landi er lykilatriði í því að takast á við áskoranir 21. aldarinnar og nýjan veruleika í gjörbreyttu umhverfi tækni og samskipta. Hér er líka um að ræða byggðastefnu íslensks samfélags á nýrri öld, sem einkennist af hreyfanlegu vinnuafli á alþjóðlegum vinnumarkaði. Það er eitt helsta verkefni stjórnvalda að gera Ísland að fýsilegum búsetukosti fyrir ungt og vel menntað fólk sem er forsenda fyrir því að hér þrífist gott og lifandi samfélag.

Málefni Listaháskóla Íslands eru sérstakt áhyggjuefni og nauðsynlegt að bæta úr því neyðarástandi sem þar er í húsnæðismálum. Í fjármálaáætlun segir á bls. 303 að það sé „stefna stjórnvalda að leita lausna á húsnæðismálum Listaháskóla Íslands. Vorið 2017 tók til starfa stýrihópur sem vinnur að frumathugun og þarfagreiningu fyrir framtíðarhúsnæði Listaháskólans auk kortlagningar á útboðs- og fjármógnunarleiðum.“

Minni hlutinn telur nauðsynlegt að kveðið sé sterkar að orði þar sem óskýr skilaboð stjórnvalda undanfarin misseri hafa hamlað stefnumótun og framtíðarvinnu skólans. Listaháskóli Íslands er gríðarlega mikilvæg stofnun sem hefur þurft að láta nemendur sína sætta sig við heilsuspillandi og ónothæft húsnæði í áraraðir.

Minni hlutinn hvetur ríkisstjórnina eindregið til þess að senda skýr skilaboð um að hún takist á hendur þá skuldbindingu að leysa úr húsnæðisvanda Listaháskólans án tafar.

22 Önnur skólastig og stjórnsýsla mennta- og menningarmála.

Sveitarfélög bera ábyrgð á rekstri leik- og grunnskóla, kostnaði, stefnu og skipulagi. Yfirstjórn á þessu stigi er hins vegar í höndum ráðuneytis mennta- og menningarmála sem setur ýmsar reglugerðir, aðalnámskrár og viðmið um frístundastarf fyrir nemendur í yngri árgöngum grunnskóla. Ríkið leggur grunnskólum til námsgögn en frá haustinu 2011 hafa sveitarfélögin borið ábyrgð á að fjármagna og reka námsgagnasjóð. Ríkið styður þróunarstarf gegnum þróunarsjóð námsgagna og Sprotasjóð og er með samning við samtök höfundar-réttarfélaganna sem heimilar skólum að ljósrita höfundarréttarvarið efni.

Ljóst er að sveitarfélög eru mjög misjafnlega í stakk búin til að sinna hlutverki sínu. Í umsögn sinni um fjármálaáætlun kveður Kennarasamband Íslands fast að orði og segir: „Kí leggur fast að Alþingi og stjórnvöldum að endurskoða og stækka tekjustofna sveitarfélaga með það fyrir augum að auka fjárveitingar til leikskóla og grunnskóla í samræmi við aukin verkefni og breyttar áherslur.“

Minni hlutinn telur mikilvægt að endurskoða tekjustofna sveitarfélaganna þannig að tryggt verði að þau geti sinnt skyldum sínum í samræmi við þær kröfur sem til þeirra eru gerðar. Mikill niðurskurður margra undanfarinna ára hefur bitnað harkalega á þessu skólastigi, með þeim afleiðingum að fólk endist illa í starfi og vettvangur sem þarf sárlega á festu, ró og samfellu í starfi að halda einkennist af mikilli starfsmannaveltu og álagi, og háu hlutfalli af ófaglærðu starfsfólki. Afleiðingarnar blasa við í verra menntunarmhverfi sem börnum okkar er búið. Þetta birtist með margvíslegum hætti, meðal annars í verra gengi í árlegum PISA-könnunum í lestri og stærðfræði.

Sérstakt áhyggjuefni er svo staða nemenda af erlendum uppruna í íslensku skólakerfi, sem hvorki eiga þess kost að halda almennilega við upprunamáli sínu né að læra íslensku svo vel sé, svo að þeir eru skildir eftir á hálfgerðum berangri hvað varðar nám og þekkingaröflun.

Almennt hefur lesskilningur minnkað frá aldamótum, samkvæmt PISA-könnunum þó að mishratt sé. Á vegum Menntamálastofnunar hefur verið unnið að svokölluðu læsisverkefni á grundvelli Hvítbókar um umbætur í menntun frá 2014. Enn hefur þetta átak ekki skilað sjáanlegum árangri og kann að vera tímabært að hugsa um þessi mál á nýjan hátt. Í umsögn Kennarasambands Íslands um fjármálaáætlun segir um þetta:

„Kí telur að ráðast þurfi í viðtækar aðgerðir á mun fleiri sviðum til að efla læsi en einvörðungu með því að leggja fjármuni til Menntamálastofnunar til að þróa mælitæki fyrir kennara og skóla til að meta læsi og framvindu nemenda í læsi, skima fyrir lestrarerfiðleikum og að veita kennurum, skólum og sveitarfélögum ráðgjöf um aðferðir til að efla læsi, eins og áherslurnar hafa hingað til einkennst af.“

Kennarasambandið bendir á að í aðgerðaáætlun verkefnahóps mennta- og menningar- málaráðuneytis um eflingu læsis (2015) eru fjölmargar brýnar tillögur sem ekki hafa verið virkjaðar sem snerta sérstaklega menntun tvítýngdra nemenda, menntun og starfsþjálfun verðandi kennara, menntun og starfsþróun starfandi kennara, stuðning við skólastjórnendur til að efla starfsþróun á vettvangi í tengslum við læsi, að allir kennarar vinni með læsi í ólíkum námsgreinum á öllum stigum, að efla fjölbreytt framboð og aðgengi að námsefni, lesefni og bókum við hæfi fyrir nemendur og starfsemi skólabókasafna.

Kennarasambandið telur mjög brýnt að ráðist verði í aðgerðir á þessum sviðum og tryggum fjármunum þarf að verja til þeirra.

Minni hlutinn tekur eindregið undir þessi orð Kennarasambandsins og minnir á að hafa verður viðtækt samráð við kennara í þessum efnum, því þar býr mesta þekkingin á þeim vanda sem við er að etja.

Kynjuð fjárlagagerð.

Í fjármálaáætluninni kemur fram að tíu áherslumálefna svið í kynjaðri fjárlagagerð voru valin miðlægt til þess að vinna með vegna fjármálaáætlunarinnar, m.a. *09 Almanna- og réttaröryggi*, *18 Menning, listir, iþróttar og æskulýðsmál* og *21 Háskólastig*. Kynja- og jafnréttissjónarmið voru tengd við stefnumörkun þeirra til næstu fimm ára. Á næstu árum verður sú vinna dýpkuð og í kjölfarið unnið með öll málefna sviðin, sem eru 34 talsins.

Á fundum nefndarinnar kom fram það sjónarmið að mikilvægt væri að allar aðgerðir í fjármálaáætlun stuðluðu að jafnrétti og réttlátri skiptingu gæða vegna þess að fjármálaáætlun væri eitt helsta stefnumótunartæki ríkisstjórnarinnar. Fyrir nefndinni voru gerðar athuga- sendir við framkvæmd kynjaðrar fjárlagagerðar í fjármálaáætluninni, þar sem kynja- og

jafnréttissjónarmið væru almennt ekki tengd með skýrum hætti við stefnumörkun málefna- sviðanna til næstu fimm ára. Komu fram ábendingar um hvernig mætti ná því markmiði við stefnumörkun áherslumálefna sviðanna, svo sem með því að flétta sjónarhorni kynjajafnréttis inn í stefnumótun og ákvarðanir líkt og kveðið er á um í lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 10/2008.

Á fundum nefndarinnar var einnig vakin athygli á því að einungis eitt málefna svið af tíu bar þess merki að bein tenging hefði verið milli jafnréttissjónarmiða og stefnumótunar á því sviði. Var um að ræða málefna svið 29 Fjölskyldumál og sneri stefnumótunin að því að hækka hámarksgreiðslu til foreldra í barneignarleyfi. Athugasemdir féllu á fundum nefndarinnar þess efnis að slík aðgerð hagnaðist miklu frekar körlum heldur en konum enda væru þeir oftar tekjuhærri aðilar. Æskilegra hefði verið að fara blandaða leið sem fæli einnig í sér hækkun á lágmarksgreiðslum fæðingarorlofs, t.d. fyrir nema, en sú aðgerð hagnist tekjulágum mæðrum best.

Minni hlutinn tekur undir þessar ábendingar og telur mikilvægt að þessi þáttur verði tekinn föstum tókum við undirbúning fjárlaga og næstu fjármálaáætlunar. Kynjuð fjárlagagerð er afar mikilvæg aðferð til þess að draga fram áhrif sem ákvarðanir stjórnvalda hafa á stöðu kynjanna. Nægir þar að nefna fyrirkomulag fæðingarorlofs og stefnumörkun í málefnum fjölmennra stétta sem eru mjög kynbundnar. Framsetning kynja- og jafnréttissjónarmiða verða að vera miklu skýrari og skila sér með beinum hætti í markmiðakafla þeirra málefna sviða sem í hlut eiga.

Alþingi, 29. maí 2018.

Anna Kolbrún Árnadóttir.
Guðmundur Andri Thorsson.
Jón Steindór Valdimarsson.
Þórhildur Sunna Ævarsdóttir.